

DEĞERLERİN BELİRLENMESİ TESTİ (DIT) İLE AHLAKİ YARGI YETENEĞİ TESTİ (MUT) ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

MEVLÜT KAYA*

SEMRA ÇİNEMRE** - OSMAN TAŞKIN*** - ŞENAY YAZGAN****

Examination of Relationship Between Defining Issues Test (DIT) and Moral Judgment Test (MJT)

Abstract: The main purpose of this study is to compare James R. Rest's Defining Issues Test and Georg Lind's Moral Judgment Test in terms of theory and practice. It is known that both of them are most widely used tests to measure moral judgment throughout the world. With this aim, in this article, firstly both scientists' theories and own studies on tests are handled theoretically. Then some academic studies of these tests applied in Turkey are mentioned. Finally, findings and comments of this research related to DIT and MJT are revealed.

Both tests were performed on a group of 251 students in studying various programs of Artvin Çoruh and Ondokuz Mayıs universities in 2012-2013 academic year. In research process, relational scanning model was used, and in data analysis SPSS 16.0 statistical program was applied. To determine the correlation between DIT and MJT tests, Pearson moments correlation test was used. In order to see relationship between both tests and independent variables benefited from t-test and ANOVA.

As a result, it was revealed that the main theoretical difference between both tests is DIT's step priority and MJT's step consistency. Besides, it was also concluded that tests are structurally different from each other.

The results of data analysis demonstrated that there was no significant relationship ($r = -0,02$) between P-Point of DIT scale and C-point of MJT scale; between stu-

* Prof. Dr., OMÜ, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi ABD. [mkaya@omu.edu.tr]

** Arş. Gör., KTÜ İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi ABD. [semra.cinemre@ktu.edu.tr]

*** Arş. Gör., Artvin Çoruh Ü. İlahiyat Fakültesi, İDKAB ABD. [osmnskn@hotmail.com]

**** Doktora Öğrencisi, OMÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü. [yazganimm@googlemail.com]

dents' moral judgment points and gender variant there was significant difference in DIT, but in contrast to this, no difference in MJT test; terms of university and department of education variant, there was no significant change in DIT, but on contrary, there is a significant difference in MJT test. Finally, between moral judgment points and students grade level no significant differences found in both tests.

Keywords: Moral Judgment, Moral Development, Defining Issues Test, Moral Judgment Test, James R. Rest, Georg Lind.



Öz: Bu araştırmada, ahlaki yargıyı ölçmek amacıyla yerli ve yabancı literatürde en yaygın olarak kullanılan James R. Rest'in geliştirdiği DIT (*Defining Issues Test*) ile Georg Lind'in geliştirmiş olduğu MUT (*Moralisches Urteil Test*) testlerinin teorik ve uygulama açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, ilk olarak her iki bilim adamının testlerle ilgili kendi teorileri ve çalışmaları kuramsal açıdan ele alınmıştır. Daha sonra, testlerin ülkemizde uygulandığı bazı araştırmalara değinilmiştir. Son başlık da, DIT ve MUT testlerinin uygulandığı bulgular ve yorum kısmına ayrılmıştır.

Her iki test, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Artvin Çoruh ve Ondokuz Mayıs Üniversitelerinin çeşitli programlarında öğrenim görmekte olan 251 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli benimsenmiş ve verilerin çözümlenmesinde SPSS 16.0 programından yararlanılmıştır. DIT ve MUT testleri arasındaki korelasyonu belirlemek için Pearson momentler çarpımı korelasyon testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler ile DIT ve MUT testi arasındaki ilişkinin belirlenmesinde, t-testi ve ANOVA testinden yararlanılmıştır.

Sonuç olarak, her iki test arasındaki en temel teorik farkın DIT'ta basamak önceliği; MUT'ta ise basamak tutarlılığı olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte; testlerin yapısal anlamda da birbirinden farklı olduğu sonucuna varılmıştır.

Uygulama sonucunda DIT ölçeğinin P-Puanı ile MUT ölçeğinin C-puanı arasında anlamlı bir ilişkinin ($r = -0,02$) olmadığı ortaya çıkmıştır. Bağımsız değişkenlerle yapılan ilişkilendirmeler sonucunda cinsiyet değişkeni ile öğrencilerin ahlaki yargı puanları arasında DIT testinde anlamlı bir farklılaşma bulunurken, MUT testinde bir farklılaşmaya rastlanılmamıştır. Üniversite ve öğrenim görülen bölüm değişkenleri ile ahlaki yargı puanları arasında DIT testinde anlamlı bir farklılaşma görülmezken, MUT testinde anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin ahlaki yargı puanları ile sınıf değişkeni arasında ise, her iki testte de anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Anahtar Sözcükler: Ahlaki Yargı, Ahlak Gelişimi, Değerlerin Belirlenmesi Testi, Ahlaki Yargı Yeteneği Testi, James R. Rest, Georg Lind.



Giriş

Eğitim ve psikoloji bilimi literatürüne bakıldığında, ahlak gelişiminin; psikanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı ve zihinsel gelişim kuramı

çerçevesinde incelendiği görülmektedir (Çileli, 1986, s. 15). Bu kuramlar içinde ise, en sık olarak zihinsel gelişim kuramına başvurulmaktadır.

Zihin temelli ahlak gelişim kuramları çerçevesinde, bireyin ahlaki gelişimini ölçmek amacıyla çeşitli testler geliştirilmiştir. Rest'in geliştirdiği DIT (*Defining Issues Test*) ile Lind'in geliştirmiş olduğu MUT (*Moralisches Urteil Test*), ahlaki yargıyı ölçmek amacıyla kullanılan en yaygın iki testtir. Her iki testi ayrı ayrı temel alan çok sayıda çalışma bulunmaktadır.¹ Fakat iki testin mukayesesine dayalı olarak yapılmış çalışma yok denecek kadar azdır.² Bu bağlamda, çalışmamızda DIT ile MUT arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyi belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu noktada öncelikle bu iki ahlaki yargı testinin özellikleri kuramsal olarak ele alınıp karşılaştırılacaktır. Araştırmanın ikinci bölümünde testlerden elde edilen puan ortalamaları arasındaki korelasyon analiz edilecektir. Son olarak, bazı bağımsız değişkenler ile testlerin puanları arasındaki ilişki karşılaştırılmalı olarak değerlendirilecektir.

Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT: Defining Issues Test)

DIT, ahlaki yargıyı ölçmek amacıyla James R. Rest (1979b) tarafından geliştirilmiş bir testtir.³ Rest, Lawrence Kohlberg'den devraldığı teori ve metot üzerinde yaptığı bazı değişikliklerle DIT'ı geliştirmiş (Elm ve Weber, 1994, s. 341) ve bu yaklaşımını "neo-Kohlbergci" olarak adlandırmıştır (Rest vd., 1999b, s. 645; Thoma vd., 1999, s. 325). Rest (1986), geliştirdiği testi şu şekilde tanımlamaktadır (aktaran Sabin, 2006, s. 47):

"DIT farklı gelişim basamaklarındaki insanların, ahlaki ikilemleri farklı yorumladıkları ve neyin doğru/haklı olduğuna ilişkin farklı sezgileri olduğu öncüllerine dayanır. Bu sezgiler, deneğe her zaman açıkça söy-

¹ Bu çalışmaların bazısına, bu makalenin "Ülkemizde DIT'in Kullanıldığı Çalışmalar" ve "Ülkemizde MUT'un Kullanıldığı Çalışmalar" başlıkları altında yer verilmiştir.

² Bu konuda ülkemizde yapılmış çalışmaya rastlanılmamıştır. Yabancı literatürde ise, bu konudaki en önemli çalışmalar şunlardır: C. Ishida. (2006); G. Lind. (1985) ve (1996); J. R. Rest vd. (1997a).

³ DIT'in özellikleri ve nasıl puanlanacağı Rest tarafından hazırlanan el kitabında açıklanmıştır. Detaylar için bkz. J. R. Rest, (1979b).

lenmiş kural sistemleri ya da sözel felsefeler olmayıp, daha ziyade sağduyulu ve sezgisel olarak “görüntünün arka yüzü” olarak işlev görürler...”

Bilişi vurgulaması, temel epistemolojik kategorilerin kişisel uğraşla inşa edilmesi, bilişsel gelişim açısından değişikliği betimlemesi, genç ve genç yetişkinlerin geleneksel düzeyden gelenek ötesi düzeye doğru gelişimsel değişikliklerini karakterize etmesi bakımından DIT, Kohlberg’in yaklaşımıyla oldukça benzerlik göstermektedir (Rest vd., 1999b, s. 645). Ancak Rest’in ahlaki sorgulama modeli, basamakları belirleyen temel kavramları bakımından Kohlberg’in yaklaşımından farklı görünmektedir. Örneğin Rest, “adalet ahlakı” kavramını Kohlberg’den daha farklı bir şekilde kullanmaktadır. İki teori, her ne kadar basamakları, adalet kavramını kullanarak belirlenir de; Kohlberg’in teorisi, “tersine çevrilebilme” ve “evrenselleştirilme” gibi adaletin bireyin içinde var olduğuna işaret eden bazı formalistik terimlerle basamakları ifade etmektedir. Rest’in teorisi ise, adalet kavramını her basamakta sosyal işbirliğinin organize edilme şekline dayandırarak karakterize etmektedir (Elm ve Weber, 1994, s. 343).

DIT’in teorik temeli, Rest’in ahlaki davranış sürecini tarif etmek için geliştirdiği dört unsur modeline (*The Four-Component Model*) dayanmaktadır (bkz. Rest vd., 1999a; Rest vd., 2000, ss. 385-387). Bu unsurlar ahlakı; ahlaki ilgi, ahlaki yargı, ahlaki motivasyon ve ahlaki erdem olmak üzere dört kategoriye ayırmaktadır. *Ahlaki ilgi*, ahlaki durumların farkına varabilmektir. *Ahlaki yargı*, ahlaki bir davranışı seçebilme yeteneğidir. *Ahlaki motivasyon*, ahlaki standartlara uygun davranma konusunda içsel bir istek duymaktır. *Ahlaki erdem* ise, aslında gayri ahlaki davranmanın en uygun olabileceği durumlarda bile, ahlaki davranma konusunda kişisel bir kararlılık göstermektir. Rest’in testi, bu dört öğeden ikincisi olan ahlaki yargıyı ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (Sabin, 2006, ss. 45-46). Model kendi içerisinde; a) rasyonel karar alma, b) ahlaki değerlendirme, c) ahlaki seçim, d) ahlaki kararlılık gibi süreçlerden oluşmaktadır.

Kohlberg'in kullandığı üç ikilemi kendisine dahil eden DIT, altı ikilemden oluşan yazılı bir testtir. Bu ahlaki ikilemler çok geniş bir konu çeşitliliğine sahiptir. Her ikilemden sonra, ikilem durumunda bireyin ne yapması gerektiğine karar vermesini sağlayan ve farklı ahlaki konuları temsil eden on iki madde/gerekçe bulunmaktadır. Örneğin Heinz ikileminden sonra: *“Toplumun kanunlarının korunması gerekir”, “Eşini seven bir kişinin ölümcül bir durumda hırsızlık yapması doğaldır”, “Hayat kurtarma olasılığı için hapse girmeye değmez”* gibi her biri farklı bir evreye ilişkin gerekçeler verilmektedir. Katılımcılara, altı ahlaki ikilem ve ikilemlere ilişkin on ikişer gerekçe okutturulmaktadır. Deneklerden, ikilem konusunda kararlarını önem sırasına göre *“çok önemli”, “önemli”, “biraz önemli”, “az önemli”* şeklinde işaretlemeleri istenmektedir. Daha sonra on iki cümle içerisinde en önemli dört madde önem sırasına göre yazdırılmaktadır (Elm ve Weber, 1994, ss. 348-349; Rest vd., 1999b, s. 646; Rest vd., 1997a, ss. 5-28). Bu formu tamamlamak deneklerin yaklaşık 45-55 dakikasını almaktadır (Rest vd., 1997b, s. 500).

DIT testi sonucunda üç tür puan elde edilmektedir. P puanı, denegın yaptığı sıralama üzerinden hesaplanan ve ahlaki yargıyı ölçümde kullanılmaktadır (Elm ve Weber, 1994, s. 348). P puanı, denegın prensiplere bağı ahlaki yargılara verdiğı önemi göstermektedir (Fisher ve Sweeney, 1998, s. 906). Eğer denek, prensipli bir maddeyi *“en önemli”* şeklinde sıralarsa; bu, P skorunu 4 puan, ikinci sıradaki 3 puan; üçüncü sıradaki 2 puan; dördüncü sıradaki ise, 1 puan artırmaktadır. Sonuçta altı ikilemin sonunda P puanı elde edilmektedir. P puanı, 60 puan temelinden yüzdeliğe çevrilerek 0 ile 95 arası bir değer alabilmektedir (Rest vd., 1997b, s. 500).

Uygulama sonrasında elde edilen D puanı, bütün evrelere ilişkin yargılara ait genel puanı göstermekte, bu özelliğı ile Kohlberg'in ahlaki olgunluk puanının özelliğini yansıtmaktadır.

M puanı anlamsız maddelere verilen öneme ilişkin sayısal bir değerdir. Bu puan, deneklerin teste ilişkin tutumlarını belirlemektedir. M ham puanı sekiz veya daha fazla olan bir form değerlendirmeye alınma-

maktadır. Çünkü, ortalama M puanından iki standart sapma yukarıdadır. Ayrıca deneklerin maddeleri sıralamaları ile derecelendirmeleri arasındaki tutarlılık, puanın iç güvenilirliğini belirlemede kullanılmaktadır. Herhangi bir maddede sıralama ve derecelendirme tutarsızlığı bulunan forma ait puan değerlendirmeye katılmamaktadır (Çileli, 1986, s. 104; Kaya, 1993, s. 69).

P puanı, daha önce denenmiş pek çok alternatif indeksten sonra 1970 yılında benimsenen ve en uzun süre kullanılan puan olmuştur. Çünkü P puanı teorik olarak beklenen bulgularla daha tutarlı sonuçlar vermiştir. Bunun yanında, diğerlerine göre nispeten daha kolay hesaplanma yapıldığı ve daha kolay yorumlandığı görülmüştür. Bu nedenle otuz yıldan daha fazla zaman boyunca ahlaki yargı göstergesi için P skoru kullanılmıştır. Ancak P indeksi, DIT'la ilgili tartışmalarda gerek niteliksel niceliksel açıdan ve gerekse bilgiyi ziyan etme sorunu açısından eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştirilerle birlikte daha az maliyetli olacak ve daha iyi sonuçlar doğuracak yeni bir test ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle DIT'ın revize edilmesine gerek duyulmuştur (Rest vd., 1999b, s. 647). P indeksinin kullanıldığı süreç zarfında Rest ve arkadaşları aynı zamanda daha iyi bir gösterge üzerinde çalışmışlardır (Rest vd., 1997b, s. 498). Neticede 20 yıldan daha fazla süre kullanıldıktan sonra DIT, revize edilmiş ve DIT-2 ismiyle yeni bir forma kavuşmuştur.

DIT-2'de, ikilemler ve bunlara ait maddeler güncellenmiş, test kısaltılmış, yönergeler daha açık bir şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca DIT-2 için yeni bir istatistik sistemi oluşturulmuştur (Sabin, 2006, s. 45). Üç ikilemden oluşan DIT'ın kısa formunun denek tarafından tamamlanması 30-40 dakika sürmektedir (Rest vd., 1997b, s. 500). DIT puanlamasının yeni versiyonunda N2 puanlamasının, geleneksel P puanlamasına göre kriterleri karşılamada daha üstün performans gösterdiği görülmüştür (Rest vd., 1999b, s. 645).

Günümüzde araştırmacılar, isterlerse DIT'ın altı hikayeden oluşan ilk versiyonunu seçmekte, isterlerse de kısaltılmış versiyonunu kullanabilmektedir. DIT'ı kullanan çok sayıda çalışmada (orijinal ya da kısaltıl-

mış DIT versiyonundan hangisini kullandıklarına bağlı olarak) güvenilirliğin 0.70 ile 0.80 arasında bir değere sahip olduğu görülmektedir (Blasi, 1980, ss. 1-45; Rest, 1979a; Snarey, 1985, s. 202-232).

1.1.Ülkemizde DIT'ın Kullanıldığı Bazı Çalışmalar

DIT, ahlaki yargı gelişimini ölçmek amacıyla birçok ülkede kullanılmıştır. Bu konuda oldukça geniş bir literatür olması sebebiyle, burada DIT ile ilgili özellikle ülkemizde yapılan çalışmalar hakkında temel bir içerik sunulmaktadır.

Çileli (1981), örneklemini İngiltere'de yaşayan 14-18 yaşları arasındaki 103 öğrenci örneklemleri araştırmasında, Kohlberg'in Ahlaki İkilem Testi ve Rest'in DIT'ını uygulamıştır. Araştırma sonucunda, Kohlberg'in testinin yaş değişkenine karşı duyarlı olduğunu ve ahlaki gelişim basamaklarını beklenen doğrultuda belirlediğini ortaya koymuştur. DIT ile elde edilen P puanları ile okul, cinsiyet ve yaş değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

DIT'ın Türkçe'ye uyarlama ve geçerlik çalışmalarını ilk defa Akkoyun (1987) yapmıştır. Ankara Üniversitesi'ne devam eden 191 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında verileri, Duygusal Empati Ölçeği ve DIT ile toplamıştır. Araştırma sonucunda duygusal empati ile ahlaki yargı arasında önemli bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Temel (1991), yetiştirme yurdunda ve ailesinin yanında kalan toplam 500 genç üzerinde yaptığı çalışmasında cinsiyet rol kimliği ile ahlaki gelişimi çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri ve DIT'ın kullanıldığı çalışma sonunda yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin, ahlaki yargı yeteneği evre puanları ile ailesi yanında kalan gençlerin ahlaki yargı yeteneği evre puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya (1993), çeşitli fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencileri örnekleminde yaptığı çalışmada, öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerinin geleneksel düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyi, cinsiyeti, kavrama gücü, benlik tasarımı dü-

zeyi ve uyum düzeyi ile ahlaki yargıları arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür.

Kurt (1996), rehberlik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler branşındaki öğretmenlerin ahlaki düzeyleri ve denetim odağı algılamalarını incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin, cinsiyet ve branşlara göre ahlaki gelişimleri ile denetim odağı algılamaları arasında önemli bir farklılık olduğunu belirlemiştir.

Cesur (1997), İstanbul Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nden 172 öğrenci örnekleminde bilişsel gelişimle ahlaki gelişim arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma sonucunda, ahlaki yargı yeteneği ile eğitim düzeyi arasında olumlu bir ilişki saptamıştır.

Acuner (2004), din eğitimi bilimi açısından bazı değişkenler göre 14-18 yaş arası 437 genç üzerinde ahlaki yargı gelişimini incelemiştir. Araştırma sonucunda; okul türü, sınıf düzeyi ve annenin dindarlık düzeyinin algılanış biçimi gibi değişkenlere göre ahlaki yargı puanları arasında anlamlı farklılıklar tespit etmiştir. Ayrıca, örnekleme giren öğrencilerin geleneksel ahlaki yargı düzeyinde olduğu sonucuna varmıştır.

Küçükalp (2004), üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı gelişimi ile dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuç olarak dindarlık ve ahlaki yargı arasında bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca dindarlığın ahlaki yargıyı çok düşük düzeyde açıklama gücüne sahip olduğu sonucuna varmıştır. Netice olarak; ahlaki yargı puanını açıklamada cinsiyet, fakülte ve sınıf değişkenlerinin etkili olduğunu tespit etmiştir.

Çırak (2006), İnönü Üniversitesi'nden 638 öğrenci örnekleminde, üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı yeteneklerini, bunları etkileyen faktörleri ve üniversite öğrencilerinin, ahlaki yargı yetenekleri ile kendini gerçekleştirme düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Sonuç olarak, annenin okuryazar veya ilkökul mezunu olmasının ve kendini gerçekleştirme puanının düşük olmasının, ahlaki yargı yeteneği puanlarını etkilediğini tespit etmiştir. Ayrıca "zamanı iyi kullanma düzeyi

alt ölçeği” ve “desteği içten alma düzeyi alt ölçeği” puanları ile öğrencilerin ahlaki yargı yeteneği puanları arasında anlamlı bir ilişki görmüştür.

Başalan İz (2009), çalışmasında hemşire öğrencilerin ahlaki yargı yeteneklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin ahlaki yetenek puanları orta (33.9 ± 12.8) düzeyde olduğu görülmüş, ahlaki yargı düzeylerinin geleneksel dönemde olduğu anlaşılmıştır.

Cesur ve Topçu (2010), makalelerinde DİT’in geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmış ve bazı değişkenlerle ahlaki gelişimin ilişkisini incelemiştir. Sonuç olarak DİT’tan; Kişisel Kazanç, Normların Korunması ve Uzlaşım Sonrası olmak üzere üç şema puanı elde edilebilmektedir. DİT’tan elde edilen puanların Cronbach alfa ve test-tekrar test katsayılarının 0.53 ile 0.60 arasında değiştiğini tespit etmiştir.

Gölcük (2010), İzmir’de çeşitli ilköğretim okullarında okuyan öğrenciler örnekleminde öğrencilerin ahlaki olarak geleneksel düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca öğrencilerin ahlaki bilgi düzeyleri, cinsiyetleri, anne ve babalarının öğrenim düzeyi ve mesleği, öğrencilerin yaşı ve sınıfı, anne ve babanın ilgisi ve ailenin gelir durumu gibi değişkenlere göre öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Bencik Kangal (2010), 6. ve 7. sınıf düzeyindeki üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların ahlaki yargılama düzeylerini saptamayı ve yaratıcı drama yöntemiyle verilen, ahlaki yargılama düzeylerinin gelişimini destekleyici eğitiminin, üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların ahlaki yargılama düzeyleri üzerine etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda normal gelişim gösteren ve üstün yetenekli çocukların ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit etmiştir.

Gümüş (2015), Erzurum’da 1377 öğrenci örnekleminde gerçekleştirdiği çalışmasında; ailede kardeş sayısı, anne-babanın eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre ahlaki gelişim düzeyi arasında anlamlı farklılıkların olduğunu tespit etmiştir.

Görüldüğü gibi ülkemizde ahlaki yargıyı ölçmek amacıyla DIT, çok sayıda bilimsel çalışmada kullanılmıştır. Bu çalışmalarda, DIT'dan elde edilen ahlaki yargı puanı ile araştırmalarda kullanılan bazı bağımsız değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır.

Ahlaki Yargı Yeteneği Testi (MUT: Moralisches Urteil Test)

MUT, Kohlberg'in bilişsel ahlak gelişimi teorisine dayalı olarak Konstanz Üniversitesi profesörlerinden Georg Lind tarafından 1974-1977 yılları arasında geliştirilmiştir. MUT çok değişkenli bir test olup (Lind, 1999, s.19), hem bir anket hem de objektif deneysel bir testtir (Lind, 1985, s.209). Bu testle, Kohlberg'in altı basamaklı ahlak gelişiminde ortaya çıkan ahlaki özellikler doğrultusunda demokratik kişiliğin temel bir unsuru olan ahlaki yargı yeteneği ölçülmektedir (Lind ve Wakenhut, 1983, ss. 60-62). Lind'e göre MUT, ahlaki yargı yeteneğinin yanı sıra bireylerin ahlaki yönelimlerini ve değer sistemlerini de ölçmektedir (Lind, 2012, s. 1).

108

OMÜİFD

MUT'ta ölçüm, Kohlberg'in ahlaki gelişim basamaklarına göre yapılır. Diğer bir deyişle, birey ahlaki değerlerine göre basamakları tercih etmektedir (Lind, 1993, s. 83). MUT'ta bilişsel boyut değerlendirilirken de, denek ahlaki kriterleri ne derece baz aldığı ortaya çıkarılmaktadır (Lind, 1984, s. 16). Bilişsel boyuttaki ahlaki prensipler yoluyla ahlaki yargı davranışlarının kararlılığı merkeze yerleşmektedir. Kararlılık, davranışların tutarlılığı ile ölçülebilmektedir. Eğer bir denek, argümanları değerlendirirken tutarlı bir şekilde argümanların ahlaki kalitesine göre bir yol takip ederse, bu kişinin ahlaki yargı yeteneğinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Eğer denek, bunun tam aksine; sunulan argümanları değerlendirirken tutarlı biçimde bu argümanların önceden belirlemiş olduğu düşüncesi ile örtüşüp örtüşmediğine göre yol almaya çalışırsa, bu durumda bu kişinin MUT'ta ahlaki yargı yeteneğinin düşük olduğu sonucuna varılmaktadır (Lind, 1993, s. 84).

MUT'ta deneysel bir anket konsepti uygulanmaktadır. Uygulamada denekler, ahlaki bir ikilemde aşağıda verilen üç faktöre göre yol almaktadır (Lind, 1993, s. 89).

a) *Önceden verilen argümanların ahlaki niteliğine göre (Basamak faktörü):* Argümanlar Kohlberg'in ahlaki gelişim basamaklarına göre ya da benzer ahlaki yönelimlere göre oluşturulmuştur. MUT'taki argümanlar Kohlberg'in basamakları gibi sıralı değil, rastgele sıralanmıştır.

b) *Önceden verilen argümanların kişinin düşüncesi ile örtüşüp örtüşmediğine göre (Pro-Contra faktörü):* Değerlendirilmeye çalışılan argümanlar bahsedilen ikilemin çözümünde lehte ve aleyhte argümanlar olarak iki sınıfa ayrılmaktadır. Deneklerin kendi görüşlerine uygun olan argümanları, zıt olan argümanlara tercih etme oranına göre kişinin ahlaki yargı davranışında hangi rolü oynadığı görülmektedir.

c) *Argümanların durumsal bağlamına göre (İkilem faktörü):* Birincisinde, bir kanunun oluşması için başka bir kanunu yıkan işçi ikilemi, ikincisinde ise yaşamın devam etmesini ya da çekilen acıların sona erdirilmesini öngören doktor ikilemi olmak üzere testte iki farklı ikilem bulunmaktadır. Testin amacına göre, doktor ikileminde en yüksek basamak (6. basamak) ele alınmakta, tartışılıp çözüm bulunması istenmektedir. İşçi ikileminde ise kanun ve düzen odaklı birbirine zıt iki durumda sosyal sözleşme bakışı (5. basamak) en iyi çözüm yolunu oluşturmaktadır. Testi çözen deneğin, ikileme bağlı sorularla hikâyedeki çözümü doğru ya da yanlış bulduğuna dair düşünceleri belirlenmektedir. Böylece devam eden argümanların hangilerinin lehte, hangilerinin aleyhte olduğu belirlenmektedir. Her bir ikilem için belirtilen görüşün durumsal eşliğinin psikolojik bir işlevi bulunmaktadır. Testin sonucunda deneğin kendi düşüncesi ile kendi düşüncesine uymayan karşıt argümanlar arasındaki bilişsel çelişkiyi nasıl çözdüğü ve test edilen deneğin ahlaki kategorilere olan duygusal bağlılığının rasyonel olmayan durumlar karşısında ne kadar geçerli olduğuna dair bilgi elde edilmektedir (Lind, 1985, s. 76).

Yukarıdaki üç faktör MUT'un *bağımsız değişkenlerini* oluşturmaktadır. Bu değişkenler, kontrollü gözlem için üretilmiştir. MUT'un yapısındaki bu değişkenler kendi aralarında da bağımsızdır. Yani iki değişkenden birinin değişmesi halinde diğerinin de değişmesi gibi bir durum söz

konusu değildir. Deneysel test olarak üç faktörlü MUT'un dizaynı aşağıda gösterilen şekildedir (Lind, 1985, s. 82).

Tablo-1: MUT'un Dizaynı

Bağımsız Değişkenler		İşçi		Doktor	
1. İkilem		Leyte	Aleyte	Lehte	Aleyhte
2. Düşünce Uyumu		-4...0...+4	-4...0...+4	-4...0...+4	-4...0...+4
3. Basamak	1
	2
	3
	4
	5
	6

Argümanlar değerlendirme ölçeğinde -4 den +4 e kadar ölçeklendirilmiştir. Örneğin ötenazi ikileminde, "ölmesi muhtemel bir hasta için doktorun hastanın isteği doğrultusunda hemen ölmesini sağlayacak bir iğne yapılmasını doğru mu, yanlış mı buluyorsunuz?" sorusunda değerlendirme ölçeği üzerinde -4 e kadar giden değerler yanlış, +4 e kadar giden değerler doğru olarak belirtilmektedir. Denek, ikilem karşısındaki düşüncesini belirttiğinde, verilen cevapta deneğin ötenaziye olumlu baktığı ya da ötenaziye karşı olduğu anlaşılmaktadır. Denek, ötenaziye karşı ise MUT'ta bu yöndeki argümanları kullanmaktadır ve buna "görüşe uygun argümanlar" denilmektedir (Lind, 1993, ss. 89-90).

Standart MUT'ta denek, iki ikilemle karşı karşıya bırakılmaktadır. Deneğin bunları çözerken ileri sürdüğü lehte ve aleyhte deliller indekslenmektedir. Buna "C-indeks" denilmektedir. C indeks, en düşük olan sıfırdan başlayarak en yüksek puan olan 100'e doğru ilerlemektedir. Sıfır değeri, test edilen deneğin argümanları değerlendirirken ahlaki prensip-

leri hiç baz almadığı anlamına gelmekteyken; 100 değeri ise, deneğin ahlaki bakış açılarını baz aldığı anlamındadır (Lind, 1993, s. 90). MUT'taki C skorunda sadece deneğin ahlaki uyumuna değil; ahlaki davranışına uygun bir biçimde uygulama yeteneğine de bakılmaktadır (Lind, 2003a, ss. 2-3).

1.1.Ülkemizde MUT'un Kullanıldığı Bazı Çalışmalar

MUT'un kültürel olarak geçerli olan versiyonları, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Fransa, Macaristan, İsrail, İtalya, Meksika, Hollanda, Polonya, Suudi Arabistan, Slovenya, İspanya ve Amerika gibi çok çeşitli ülkelerde kullanılmaktadır. Ülkemizde bu ölçeği kullanan başlıca çalışmalar şunlardır:

Çiftçi (2001), Almanya ve Türkiye'den örneklem olarak seçtiği çeşitli lise öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeylerini ve bu düzeyleri etkileyen faktörleri karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırma sonucunda, ahlaki yargı puanları bakımından Almanya'daki öğrencilerin; cinsiyet bakımından da erkek öğrencilerin lehine anlamlı farklılıklar tespit etmiştir.

Sakin (2007), okul öncesi öğretmenlerin etik davranışlar hakkındaki görüşlerini, ahlaki yargı düzeylerini ve öğretmenlik tutumlarının ne düzeyde olduğunu ve bu olgular arasındaki ilişkileri incelemiştir. Sonuç olarak okul öncesi öğretmenlerinin etik davranışlar hakkındaki algılarına, öğretmenlik tutumlarının ve ahlaki yargı düzeylerinin etki ettiğini ortaya koymuştur.

Gültekin (2008), çalışmasında psikoloji, psikolojik danışma ve rehberlik, sosyal hizmetler bölümlerinde eğitim görmekte olan üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı yeteneklerini; sosyo-demografik değişkenler, bölüm ve öğrenim aşaması açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin ahlaki yargı yeteneği puanlarının; cinsiyet, bölüm, sınıf, yaş, yaşamın çoğunun geçirildiği yer, annenin eğitim düzeyi gibi değişkenlere göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Babaları üniversite eğitimi almış olan öğrencilerde ahlaki yargı yeteneği puanlarını, diğer gruplara göre anlamlı olarak daha yüksek bulmuştur.

Seydooğulları (2008), lisede öğrenim gören öğrencilerin ahlaki yargı yeteneğinin demokratik ve otoriter anne ile demokratik ve otoriter baba tutumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Araştırma sonucunda lisede öğrenim gören öğrencilerin ahlaki yargı yeteneği puanlarının annenin veya babanın demokratik ve otoriter oluşuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Şafak (2008), ilköğretim okullarında çalışan yöneticiler ve öğretmenlerin ahlaki yargı yetenek puanlarının, demografik değişkenler ve mesleki özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Sonuç olarak çocuk sahibi olmayan yönetici ve öğretmenlerin ahlaki yargı puanlarının daha yüksek olduğunu; kadrolu olarak çalışan öğretmenlerin sözleşmeli çalışan öğretmenlere göre ahlaki yargı puanlarının daha yüksek olduğunu; yöneticiler ve öğretmenler açısından öğretmenlik kıdemi arttıkça ahlaki yargı puanlarının arttığını saptamıştır.

112

OMÜİFD

Çiftçi Arıdağ ve Yüksel (2010), çalışmalarında üniversite öğrencileri üzerinde ahlaki yargı yeteneği ile empatik beceri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuç olarak öğrencilerin ahlaki yargı testi puanları ile empatik beceri testlerinden aldıkları genel empati puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit etmemişlerdir.

Çiftçi Arıdağ (2011), Yıldız Teknik Üniversitesi örneğinde üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı yetenekleri ve başa çıkma stratejilerini incelemiştir. Sonuç olarak öğrencilerin ahlaki yeteneği ile sosyal destek alma; üniversiteye giriş puanları ile problem çözme stratejileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Keskin (2013), Türkiye ve İngiltere’de öğrenim gören ortaöğretim seviyesindeki öğrencilerin ahlaki yargı yeteneklerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin ahlaki yargı yeteneği puanlarının cinsiyet, okul türü ve sınıf değişkenlerine göre farklılaştığını tespit etmiştir.

Yukarıdaki literatürden de anlaşılacağı üzere DIT’a göre MUT, daha yakın bir zamanda araştırmalarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu sebeple DIT’a göre bu ölçeği kullanan çalışmalar, sayı ve konu çeşitliliği bakı-

mından sınırlıdır. Genel olarak MUT'la elde edilen ahlaki yargı puanı ile yaşanan ülke, cinsiyet, etik davranışları, babanın eğitim durumu, çocuk sahibi olma, memuriyetteki kadro durumu, kıdem, sosyal destek, okul türü ve sınıf gibi değişkenler arasında anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir.

DIT ve MUT Testlerinin Teorik Açıdan Karşılaştırılması

Bu başlık altında Rest ve Lind'in kendi çalışmalarından yola çıkarak, DIT ve MUT'un avantajlı ve dezavantajlı yönlerine değinilecek ve bu özellikler üzerinden karşılaştırmalar yapılacaktır.

Araştırmacılar, DIT'ı bazı ahlaki yargı ölçüm araçlarıyla karşılaştırmıştır. Örneğin Kohlberg'in mülakata dayanan Ahlaki Yargı Mülakatı'na (MJI: Moral Judgment Interview) göre DIT, daha az mahiyetli ve kolay uygulanmakta, çok sayıda deneye uygulanabilmekte ve objektif bir şekilde değerlendirilmekte olduğu iddia edilmektedir. Bu sebeple MJI'ya göre DIT daha avantajlı bir konumdadır ve daha güvenilir sonuçlar vermektedir (Sabin, 2006, s. 45; Elm ve Weber, 1994, s. 349; Rest vd., 1999b, s. 647). Bunun yanında DIT, deneye gelişimin bir basamağında olmakla kategorize etmemekte, sadece deneye içinde bulunduğu zıtlık durumuna hangi gelenek ötesi anlayışla yanıt verdiğini değerlendirmektedir (Fisher ve Sweeney, 1998, s. 906). Ayrıca DIT, mülakata dayalı olmadığı için ifade gücünden ziyade bilişe odaklanmakta ve ahlaki yargıyı ölçmede daha geçerli sonuçlar vermektedir (Sabin, 2006, s. 48). Mülakata dayanmayan bir değerlendirmenin potansiyel dezavantajı ise, kişinin yüksek iddialı seçenekleri tercih ederek ahlaki sorgulama kapasitesini olduğundan fazla gösterme ihtimalidir (Elm ve Weber, 1994, s. 348).

Ahlaki yargıyı ölçmede DIT ve MJI en belirgin iki metodoloji olsa da; çok sayıda ampirik çalışmada daha çok DIT kullanılmaktadır (Fisher ve Sweeney, 1998, s. 905). Ancak Kohlberg'in tekniğinde denekler 5. basamağa çıkma eğilimi göstermezken, DIT'ta denekler kolaylıkla bu basamak eğilimini gösterebilmektedir. Rest (1986) bunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Denekler, genellikle DIT gibi onaylama uygulamasını Kohlberg’in testinde olduğu gibi oluşturma uygulamasından daha kolay bulmaları sebebiyle, DIT’ın deneklere Kohlberg’in testinden daha ileri düşünme düzeyi sağlaması şaşırtıcı değildir.” (aktaran Sabin, 2006, s. 48).

MUT ise, bazı özellikleriyle DIT ve diğer testlerden farklılaşmaktadır. Öncelikle, MUT’ta Piaget’nin klinik metodundan ödünç alınan karşıt delil tekniği kullanılmaktadır. Ayrıca MUT’ta deneklere sadece kendi kararlarının kabul edilebilirliğini değil, aynı zamanda kendi kararlarının aksine olacak delilleri ileri sürmeleri de beklenmektedir. Bu noktada, DIT’ın, karşıt deliller içermediği ve bu nedenle kişinin ahlaki yargı yeterliğinin incelenmesine yeterince imkan tanımadığı iddia edilmektedir (Lind, 1996, ss. 4-5). MUT’un diğer özelliği de, ahlaki yargı yeterliğinin, deneğin kendi ahlaki standartlarıyla puanlanmasıdır. Bu, diğer testlerde, test tasarımcısının sunduğu harici standartlara göre puanlama yapılmaktadır (Lind, 1996, s. 7). Yine MUT, kişinin ahlaki yargı tutarlılığını, onun yargı yapısının bir belirleyicisi olarak kullanılmaktadır (Lind, 1996, s. 8). Ayrıca Lind’e göre; zaman, personel ve maddi açılardan uygulanamayan mülakatlar için MUT uygun bir testtir (Lind, 1985, s. 9).

Rest ve arkadaşları, Lind’in anahtar kavramı olan basamak önceliği ve basamak tutarlılığı arasında gördüğü farkı eleştirmekte; DIT’ta yapılan pek çok analize göre, basamak tutarlılığını puanlamanın daha iyi bir ahlaki gelişim puanı ortaya çıkarmayacağını belirtmektedir. Bu eleştiriler karşısında Lind ise, MUT ve DIT’ın düzgün bir biçimde karşılaştırıldığında, ahlaki yargı yeterliği bakımından MUT’un, açıkça DIT’a göre daha üstün geleceğini düşünmektedir (Lind, 1996, s. 3).

Rest ve arkadaşları, DIT ile MUT’u karşılaştırdıkları çalışmalarında (bkz. Rest vd., 1997a) MUT’un hesaplama formülünü DIT’a uygulamış ve ardından C-skora P-skora karşılaştırmışlardır. Sadece DIT’ın P skoru önemli ölçüde ve beklenen yapıda değişiklik göstermiştir. Öte yandan MUT’daki C skoru daha tutarlı bulunmuştur. Bu bulgulara dayanarak Rest ve arkadaşları, MUT’un DIT’a göre genel bir avantajı olmadığı sonucuna varmışlardır (Ishida, 2006, s. 64).

Ishida da, yaptığı çalışmada DIT'ın P skoruyla MUT'un C skoru arasındaki korelasyonu ($r=0.24$) önemli ve pozitif bulmuştur (Ishida, 2006, s. 64). Benzer örnekleme yapılan çalışmalarda da, Lind ve Rest, iki skor arasında orta dereceli ancak olumlu bir korelasyon (0.20-0.53) olduğunu bildirmişlerdir (Lind, 1995).

Hem Rest hem de Lind, DIT ve MUT'un yaklaşımı arasında anahtar bir fark olduğuna dikkat çekmektedir. Bu fark, DIT'ta basamak önceliği yaklaşımının olması; buna karşılık MUT'ta ise basamak tutarlılığı yaklaşımının olmasından ileri gelmektedir. DIT, bireyin ahlaki karar almada prensipli düşünme yapısını hangi ölçüde kullandığını ölçmektedir. MUT ise, bireyin belli bir ahlaki prensibi nasıl tutarlı bir şekilde yürüttüğü ile ilgilenmektedir (Ishida, 2006, s. 64). Her iki testin ortak noktalarına bakıldığında ise, DIT ve MUT testlerinin şu üç noktada benzerlik gösterdiği görülmektedir: (1) Etik ikilemlerin deneklere sunulmasında, (2) Etik ikilemlerin ardından kalıp (prototip) cümlelerin yönelttilmesinde, (3) Çoktan seçmeli bir test uygulanmasında (Ishida, 2006, ss. 66-67).

Genel olarak DIT (basamak önceliği) ve MUT (basamak tutarlılığı) arasındaki farklılık, kişinin etik ideolojisinde açıkça gözlenebilmektedir. Ishida, ahlaki kesinliği onaylayan bireylerin MUT'ta daha düşük puanlar aldıklarını, öte yandan bu kişilerin DIT'ta daha yüksek puanlar aldıklarını söylemektedir (Ishida, 2006, ss. 70-72). Bu sonuçlara bakıldığında DIT'ta yüksek puan elde edenlerin ahlaki karar almada prensipli karar alabildiği, MUT'ta yüksek puan alanların ise belli bir ahlaki nitelik gösterebildiği görülmektedir.

Yöntem

Araştırmada ahlaki yargı ölçme aracı olarak DIT ile MUT testlerinden elde edilen puanların ilişkileri, ayrıca ölçeklerden elde edilen puanların bağımsız değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu sebeple çalışmamızda ilişkisel tarama modeli benimsenmiştir. Artvin Çoruh ve Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitelerinin çeşitli fakültelerinde, 2012-

2013 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan öğrenciler, araştırma kapsamına alınmıştır.

1.1.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Artvin Çoruh Üniversitesinin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği programlarında 2012-2013 öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, ilgili programlarda öğrenim gören 154 (%61,4) erkek ve 97 (%38,6) kız olmak üzere toplam 251 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin %69,7'si Artvin, %30,3'ü Samsun'da ikamet etmektedir. Bunun yanında öğrencilerin %66,5'i ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği bölümünde, %33,5'i ise anılan diğer bölümlerde öğrenimlerini sürdürmektedir. Öğrencilerin % 33,1'i birinci sınıf; % 15,9'u ikinci sınıf; % 29,5'i üçüncü sınıf ve % 21,5'i dördüncü sınıf düzeyindedir.

116

OMÜİFD Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla Rest (1979) tarafından geliştirilip Akkoyun (1987) tarafından Türkçeye uyarlanan DIT ve Lind (1978) tarafından geliştirilip Çiftçi (2001) tarafından Türkçeye uyarlanan MUT kullanılmıştır. Araştırmanın kuramsal çerçevesinde bu testlerle ilgili detaylı bilgi verilmesi nedeniyle bu bölümde ölçeklerin sadece güvenilirlik ve geçerliklerine değinilecektir.

DIT: Bu testi kullanan çok sayıda çalışmada (orijinal ya da kısaltılmış DIT versiyonundan hangisini kullandıklarına bağlı olarak) güvenilirliğin 0.70 ile 0.80 arasında olduğu tespit edilmiştir (aktaran Elm ve Weber, 1994, s. 348). Ölçekten elde edilen veriler üzerindeki değerlendirmeler P puanı üzerinden yapılmıştır. Değerlendirmeden önce puanlamanın iç güvenilirlik kontrolleri yapılmış olup, M puanı 8 veya daha fazla olan ölçekler değerlendirmeye alınmamıştır.

MUT: Test, dayandığı teoriler nedeniyle klasik test teorisine bağlı ölçme araçlarından farklıdır. Bu nedenle MUT'ta klasik test teorisinin geçerlik ve güvenilirlik yöntemleri kullanılamamaktadır (Çiftçi, 2001, s.

142). Lind'e göre MUT'un bulguları, onun yararlı ve teorik açıdan geçerli olduğunu göstermektedir (Lind, 2003b, s. 3). Bu ölçekten elde edilen veriler üzerindeki değerlendirmeler de C puanı üzerinden yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın güvenilir olması amacıyla her iki ölçek örnekleme aynı anda uygulanmıştır. Ölçme araçları 2012-2013 yılında araştırmacılar tarafından öğrencilere gruplar halinde sınıf ortamında dağıtılmıştır. Uygulamadan önce araştırmanın amacı ve ölçme araçlarının ne şekilde cevaplanacağı konusunda gerekli açıklamalar yapılmış, ancak ahlaki yargı konusunda bir bilgilendirme yapılmamıştır. Dağıtılan 300 anketten 49 tanesi, (eksik veya hatalı olması gibi) çeşitli nedenlerden dolayı geçersiz kabul edilmiş; 251'inin geçerli olduğu tespit edilerek değerlendirilmeye alınmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS programından yararlanılmıştır. Araştırmanın verilerinin analizinde Pearson momentler çarpımı korelasyon testi kullanılmıştır. Araştırmada cinsiyet, üniversite, bölüm ve sınıf bağımsız değişkenleri ile öğrencilerin ahlaki yargı puanı ortalamaları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla t-testi ve ANOVA testi'nden yararlanılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırma örnekleme üzerinden elde edilen verilerin istatistiksel analizleri ve yorumları yer almaktadır.

1.1.DIT ile MUT Puanları Arasındaki İlişki

Örneklem üzerinden elde edilen veriler ışığında, üniversite öğrencilerinin DIT testinden aldıkları ahlaki yargı testi puan ortalamaları 28,59'dur. DIT testinin kullanıldığı diğer çalışmaların bulguları, bizim çalışmamızın bulgularını desteklemektedir. Örneğin; Kaya'nın (1993) çalışmasında üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı seviyelerini gösteren P puanı ortalaması 32.1 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada gelenek ötesi ahlaki yargı düzeyine sahip öğrencilerin oranı %6.51'dir (Kaya, 1993, ss. 89-90). Cesur'un (1997) çalışmasında ise üniversite öğrencilerinin P puanlarının genel ortalaması 33,1 olduğu ifade edilmiştir (Cesur, 1997, s. 40). Örnek-

lem olarak farklı bir örneklem üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda da öğrencilerin ahlaki gelişim seviyelerinin genellikle geleneksel düzeyde olduğu görülmektedir. Örneğin, Acuner'in 2004 yılında yaptığı araştırmaya katılan lise öğrencilerinin %97,9'unun geleneksel ahlaki yargı düzeyine sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Acuner, 2004, s. 71). Gölcük (2010), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin ahlaki gelişim seviyelerinin genellikle geleneksel düzeyde olduğunu (%94.03) tespit etmiştir (Gölcük, 2010, s. 70). Bu verilerin ışığında DIT testi ile elde edilen ahlaki yargı testi puanı baz alındığında ülkemizde Kohlberg'in sınıflamasına göre, gençlerin çoğunluğunun geleneksel düzey ahlaki gelişim seviyesinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin MUT testinden aldıkları ahlaki yargı yeteneği puan ortalamaları 10,29'dur. MUT testinin kullanıldığı literatüre bakıldığında farklı ortalamalar görülebilmektedir. Ancak bütün çalışmalarda puan ortalamalarının 30'un altında olduğu, buna bağlı olarak örneklemelerin geleneksel ahlaki gelişim düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. Çiftçi (2001), araştırmasında örneklemin tamamı için ahlaki yargı yeteneği puanlarının aritmetik ortalamasını hesaplamış ve 16.75 olarak bulmuştur (Çiftçi, 2001, s. 172). Çiftçi (2010) başka bir çalışmada ise, öğrencilerin ahlaki yargı yeteneği puan ortalamalarının $C=17,65$ olduğunu tespit etmiştir (Çiftçi, 2010, s. 700). Öğretmen ve yönetici örnekleminde araştırma yapan Şafak'ın (2008) çalışmasında ise, ahlaki yargı yeteneği puan ortalamasının 10.98 olduğu görülmüştür (Şafak, 2008, s. 115). Keskin (2013), ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada Türkiye'deki öğrencilerin ahlaki yargı yeteneği puan ortalamasını 17,56 olarak bulmuştur (Keskin, 2013, s. 230). Seydooğulları (2008), 16-18 yaş aralığındaki öğrencilerin ahlaki yargı testi puan ortalamasını 15,51 olduğunu ifade etmiştir (Seydooğulları, 2008, s. 49). Sakin (2007), okul öncesi öğretmenleri örnekleminde yaptığı araştırmada, öğretmenlerin ahlaki yargı testi puanını 9,11 olarak bulmuştur.

Yukarıda görüldüğü üzere DIT ve MUT, ahlaki yargıyı ölçmede birçok araştırmada kullanılmıştır. Bu anlamda iki testin benzer veya farklı

bir yapıda olduğunu görebilmek amacıyla, DIT ölçeğinden elde edilen P puanı ile MUT ölçeğinden elde edilen C puanı arasında önemli bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere iki puan dizisi arasında korelasyon katsayısına bakılmıştır. Korelasyon katsayısı ile ilgili istatistiksel sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo-2: P puanı ile C puanı Arasındaki Korelasyon

$r = -0,02$
$p = 0,80$
$p > 0,05$
Önemsiz
$n = 251$

Tablo-2’de görüldüğü üzere, DIT ölçeğinin P-Puanı ile MUT ölçeğinden elde edilen C-puanı arasındaki korelasyon katsayısı $r = -0,02$ olarak bulunmuştur ($p > 0,05$). Bu durum DIT ile MUT puanları arasında düşük düzeyde bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, iki ölçekten elde edilen P puanı ile C puanı arasında önemli bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. DIT ve MUT testlerini karşılaştıran bir çalışmada DIT’ın P skoruyla MUT’un C skoru arasındaki korelasyon önemli ve pozitif olduğu (Ishida, 2006, s. 64); başka bir çalışmada da iki skor arasında orta düzeyde olumlu bir korelasyon tespit edilmiştir (Lind, 1995). Ancak, bu çalışmada iki testin puanları arasında önemli bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Teorik kısımda ortaya konulmaya çalışıldığı gibi iki testin birbirinden oldukça farklı bir yapıda olduğu da söylenebilir. Bu konuda daha kesin bir yargıda bulunmak için ülkemizde başka örneklem gruplarında ilgili testlerin kullanıldığı başka karşılaştırmalı araştırmalar yapılabilir.

Cinsiyete Göre DIT ve MUT'un Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Araştırmalarda kullanılan başlıca değişkenlerden birisi cinsiyet değişkenidir. Cinsiyet değişkenine göre DIT ve MUT testlerinin uygulamalarından elde edilen puanların istatistiksel sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo-3: Cinsiyete göre DIT ve MUT puanlarının istatistiksel sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	X	S	Sonuç
(DIT)	Kız	154	29,82	11,10	Sd=249 t=2,33 p=0,02
	Erkek	97	26,64	9,50	p<0,05 Önemli
(MUT)	Kız	154	9,55	9,73	Sd=249 t=1,51 p=0,13
	Erkek	97	11,49	10,23	p>0,05 Önemsiz

Tablo-3'te kız öğrencilerin DIT puanlarının ortalaması 29,82 olarak, erkek öğrencilerin ise 26,64 olarak bulunmuştur. Bu iki ortalama arasındaki farkın önemine t-testi ile bakılmış ve ortalamalar arasındaki farkın önemli olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). Bu sonuca göre; kız öğrencilerin ahlaki yargı testi düzeylerinin, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. DIT testi kullanılan literatüre bakıldığında da, bulgularımızın desteklendiği görülmektedir. Nitekim birçok araştırmada kız öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerinin, erkek öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerine göre anlamlı seviyede daha yüksek olduğu görülmüştür

(Kaya, 1993, s. 95; Cesur, 1997, s. 39; Küçükalp, 2004, s. 69). Bununla birlikte bazı çalışmalarda cinsiyet değişkenine bağlı olarak kız ve erkek öğrencilerin ahlaki yargı puanları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı da görülmüştür (Acuner, 2004, s. 72; Çırak, 2006, s. 114; Kabadayı vd., 2010, s. 890).

Tablo-2’te kız öğrencilerin MUT puanlarının ortalaması 9,55, erkek öğrencilerin ise 11,49 olarak bulunmuştur. Bu iki ortalama arasındaki farkın önemine t-testi ile bakılmış ve ortalamalar arasında önemli bir farklılık ortaya çıkmamıştır ($p>0,05$). Bu sonuca göre, kız ve erkek öğrencilerin ahlaki yargı yeteneği puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmaktadır. MUT testi kullanılan diğer araştırmalar bu bulguyu desteklemektedir. Bir çok araştırmada cinsiyete göre ahlaki yargı yetenek puanları arasında anlamlı bir farklılık görülememiştir (Gültekin, 2008, s. 49; Şafak, 2008, s. 116; Seydooğulları, 2008, s. 51, Çiftçi, 2008, s.179). Ancak, bazı çalışmalarda kız ve erkek öğrencilerin ahlaki yargı yeteneği puanları arasında erkek öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Çiftçi, 2001, s. 183).

Bu sonuçlara göre, DIT testinde kızların ahlaki yargı seviyeleri daha yüksek iken, MUT testinde anlamlı derecede olmasa da, erkeklerin ahlaki yargı puanı ortalamalarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Üniversiteye Göre DIT ve MUT’un Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

İki farklı sosyokültürel yapıyı temsil etmesi sebebiyle çalışmamızda öğrenim görülen üniversite, bağımsız değişkenler arasına alınmıştır. Üniversite değişkenine göre DIT ve MUT testlerinin uygulamalarından elde edilen puanların istatistiksel sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo-4: Üniversiteye göre DIT ve MUT puanlarının istatistiksel sonuçları

Ölçek	Üniversite	N	X	S	Sonuç
(DIT)	Artvin Çoruh Üni.	175	28,77	10,72	Sd=249
P-Puanı	Ondokuz Mayıs Üni.	76	28,18	10,38	t=0,40 p=0,69 p>0,05 Önemsiz
(MUT)	Artvin Çoruh Üni.	175	9,39	8,81	Sd=249
C-puanı	Ondokuz Mayıs Üni.	76	12,37	11,97	t=2,20 p=0,03 p<0,05 Önemli

122

OMÜİFD

Tablo-4'te Artvin Çoruh Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin DIT puanlarının ortalaması 28,77; Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin ortalaması ise, 28,18 olarak bulunmuştur. Bu iki ortalama arasındaki farkın önemine t-testi ile bakılmış ve ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır ($p>0,05$). Bu sonuca göre, öğrenim görülen üniversitenin ahlaki yargı testi puanlarını etkilemediği söylenebilir. DIT testini kullanan literatüre bakıldığında ahlaki yargı ile üniversite değişkeni arasında ilişki inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak, Kaya (1993), Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencileri örneğinde yaptığı çalışmada ahlaki yargı puanı ortalamasını 32.19 olarak bulmuştur (Kaya, 1993, s. 90). Cesur (1997), İstanbul Üniversitesi'ndeki öğrencilerin ahlaki yargı puan ortalamalarının 36.8; Yıldız Teknik Üniversitesi öğrencilerinin ahlaki yargı puan ortalamalarının ise 27,1 olduğunu ifade etmektedir (Cesur, 1997, s. 40). Başalan İz (2009) de, Ege Üniversitesi ve Dokuz

Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu öğrencilerinin ahlaki yargı puan ortalamalarını 33,9 olarak bulmuştur (Başalan İz, 2009, s. 86). Bu verilerin ışığında farklı üniversitelerde okuyan öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerinin benzer seviyelerde olduğu görülmektedir.

Tablo-4'te Artvin Çoruh Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin MUT testinden aldıkları ahlaki yargı yeteneği puanlarının ortalaması 9,39; Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin ortalaması ise 12,37 olarak bulunmuştur. Bu iki ortalama arasındaki farkın önemine t-testi ile bakılmış ve ortalamalar arasında Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencileri lehine anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($p < 0,05$). Literatürde MUT testi ile üniversite değişkenini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak Gültekin (2008), Hacettepe Üniversitesi Psikoloji, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Sosyal Hizmet bölümleri öğrencilerinin ahlaki yargı yeteneği puan ortalamalarını 11,70 olarak bulmuştur.

Bu bulguların ışığında üniversite değişkenine göre MUT testi puanları arasında farklılaşmanın olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte diğer çalışmaların bulguları çerçevesinde ülke genelinde üniversiteler arasında ahlaki yargı puanları arasında önemli farklılıkların görülmediği, puanların birbirine oldukça yakın olduğu ve geleneksel bir ahlaki yapıyı işaret ettiği söylenebilir.

Bölgümlere Göre DIT ve MUT'un Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Güvenilir ve geçerli bir sonuca ulaşmak için her iki test üniversitenin farklı bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler örnekleme alınmaya çalışılmıştır. Buna bağlı olarak öğrenim görülen bölümlere göre DIT ve MUT testlerinin uygulamalarından elde edilen puanların istatistiksel sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo-5: Bölümlere Göre DIT ve MUT Puanlarının İstatistiksel Sonuçları

Ölçek	Bölüm	N	X	S	Sonuç
(DIT) P-Puanı	Din Kült. Ahl. Bil. Ö.	167	28,30	10,78	
	Fen Bilgisi	26	31,31	10,21	Sd=5/245
	Sosyal Bilgiler	27	27,04	11,34	F=1,14
	Sınıf Öğretmenliği	15	32,00	9,88	p=0,34
	Felsefe	6	30,33	8,14	p>0,05
	Sosyoloji	10	24,40	7,71	Önemsiz
	Toplam	251	28,59	10,61	
(MUT) C-Puanı	Din Kül. Ahl. Bil. Ö.	167	11,02	10,03	
	Fen Bilgisi	26	6,78	8,49	Sd=5/245
	Sosyal Bilgiler	27	8,89	6,39	F=2,93
	Sınıf Öğretmenliği	15	6,94	5,96	p=0,01
	Felsefe	6	6,36	4,62	p<0,05
	Sosyoloji	10	18,50	18,70	Önemli
	Toplam	251	10,29	9,94	

Tablo-5'te DIT testinden Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (28,30), Fen Bilgisi (31,31), Sosyal Bilgiler (7,04), Sınıf öğretmenliği (32,00), Felsefe (30,33) ve Sosyoloji (24,40) bölümlerinde okuyan öğrencilerin almış oldukları puan ortalamaları görülmektedir. Bölümlere göre ahlaki yargı puan ortalamaları arasındaki farkın önemine ANOVA testi ile bakılmış ve ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır ($p>0,05$). Bazı çalışmalarda bölüm değişkenine göre öğrencilerin ahlaki yargı puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Kaya, 1993, s. 91; Çırak, 2006, s. 109). Ancak, Cesur (1997) öğrenim görülen bölümün ahlaki

yargı düzeyleri üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Buna göre psikoloji bölümü ile mühendislik bölümü öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (Cesur, 1997, s. 38). Küçükalp (2004) de, İlahiyat, Kamu Yönetimi ve Eğitim Fakülteleri öğrencilerinin ahlaki yargı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu belirtmektedir (Küçükalp, 2004, s. 69).

Tablo-5'te, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (11,02), Fen Bilgisi (6,78), Sosyal Bilgiler (8,89), Sınıf öğretmenliği (6,94), Felsefe (6,36) ve Sosyoloji (18,50) bölümlerinde okuyan öğrenciler MUT testi kapsamında aldıkları ahlaki yargı yeteneği puan ortalamaları verilmektedir. Bölümlere göre ahlaki yargı yeteneği puanlarının ortalamaları arasındaki farkın önemine ANOVA testi ile bakılmış ve ortalamalar arasında anlamlı bir fark görülmüştür ($p < 0,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucuna göre, ahlaki yargı yeteneği puan ortalamalarında Sınıf Öğretmenliği bölümü öğrencileri ile Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü arasında, ayrıca Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümü öğrencileri ile Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Çiftçi (2003), mimarlık ile ilahiyat fakülteleri öğrencilerinin ahlaki yargı yetenekleri puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu ifade etmektedir (Çiftçi, 2003, s. 381). Ancak bazı çalışmalarda öğrenim görülen fakülte ile öğrencilerin ahlaki yargı yetenek puanları arasında anlamlı bir farklılık görülemezdir (Gültekin, 2008, s. 50; Şafak, 2008, s. 119).

Bu bulgular ışığında, öğrenim görülen fakültenin ahlaki yargı gelişimi üzerinde büyük bir etkisi bulunmadığı görülmektedir. Ancak, insan bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında okuyan öğrencilerin ahlaki yargı yetenekleri puanlarının, mühendislik gibi sayısal fakültele göre daha yüksek puan alabildikleri söylenebilmektedir. Bununla birlikte ahlaki gelişimin bilişsel alanla yakından ilişkisi olması nedeniyle, yüksek puan ile öğrenci alan fakültelerdeki öğrencilerin ahlaki gelişim puan ortalamalarının daha fazla olduğu görülmektedir. Nitekim Çiftçi (2003)'nin çalışmasında, mimarlık fakültesi öğrencilerinin, ilahiyat fakültesi öğrencileri

nin ahlaki yargı yeteneği puanlarından daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Sınıf Düzeylerine Göre DIT ve MUT'un Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ahlaki yargı, içinde bulunan gelişim dönemiyle oldukça yakın bir ilişkide olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyine göre ahlaki yargı gelişimine de bakılmıştır. Ayrıca bu bulgular üniversite öğreniminin ahlaki gelişime bir etki edip etmediğini ortaya koyabilmektedir. Sınıf değişkenine göre ahlaki yargı yeteneği puanları Tablo-6'da gösterilmektedir.

Tablo-6: Sınıf Düzeylerine Göre DIT ve MUT Puanlarının İstatistiksel Sonuçları

12 ^İ	Sınıf Düzeyi	N	X	S	Sonuç	
OMÜFİ	1. sınıf	83	28,19	9,75	Sd=3/247	
	(DIT)	2. sınıf	40	26,45	9,00	F=1,46
	P-Puanı	3. sınıf	74	28,49	12,20	p=0,22
		4. sınıf	54	30,93	10,46	p>0,05
	Toplam	251	28,59	10,60	Önemsiz	
(MUT)	1. sınıf	83	10,69	9,96	Sd=3/247	
	(MUT)	2. sınıf	40	11,92	11,75	F=0,80
	C-Puanı	3. sınıf	74	10,02	8,84	p=0,50
		4. sınıf	54	8,85	9,96	p>0,05
	Toplam	251	10,29	9,94	Önemsiz	

Tablo-6'da DIT testi bağlamında; birinci sınıf öğrencilerinin 28,19 puan; ikinci sınıf öğrencilerinin 26,45 puan; üçüncü sınıf öğrencilerinin 28,49 puan; dördüncü sınıf öğrencilerinin de 30,93 puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Sınıf düzeyine göre DIT testinden elde edilen ahlaki yargı puan ortalamaları arasındaki farkın önemine ANOVA testi ile bakılmış ve ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Bu konuda literatüre bakıldığında bulgularımızı destekleyen sonuçlara ulaşmak mümkündür. Bazı çalışmalarda sınıf düzeyine göre öğrencilerin ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Cesur, 1997, s. 32; Küçükalp, 2004, s. 109). Kaya (1993) ve Başalan İz (2009)'ün çalışmalarında ise sınıf düzeyine göre öğrencilerin ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür (Kaya, 1993, s. 93; Başalan İz, 2009, s. 89). Kaya (1993)'nın çalışmasında dördüncü sınıf öğrencilerinin ahlaki yargı puan ortalamaları ile birinci sınıf öğrencilerinin puanları arasında, dördüncü sınıf öğrencileri lehine, anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo-6'da üniversite öğrencilerinin MUT testinden birinci sınıf düzeyinde 10,69 puan; ikinci sınıf düzeyinde 11,92 puan; üçüncü sınıf düzeyinde 10,02 puan; dördüncü sınıf düzeyinde de 8,85 puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Sınıf düzeylerine göre MUT testinden elde edilen ahlaki yargı yeteneği puanlarının ortalamaları arasındaki farkın önemine ANOVA testi ile bakılmış ve ortalamalar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p>0,05$). Gültekin (2008), sınıf seviyelerine göre öğrencilerin ahlaki yargı yetenek puanları arasında anlamlı bir fark tespit etmemiştir (Gültekin, 2008, s. 51). Lise öğrencileri örneklemini üzerinde çalışan Keskin (2013) de, sınıf değişkenine göre öğrencilerin ahlaki yargı yetenek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını ifade etmektedir (Keskin, 2013, s. 237).

Sonuç olarak, sınıf düzeyine göre her iki testten elde edilen ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

DIT ve MUT, ahlaki yargı yeteneğini ölçmede dünya çapında kabul gören ve uzun yıllardır en yaygın olarak kullanılagelen testlerdir. DIT ve MUT testlerini teorik ve pratik açısından karşılaştırmayı amaçlayan çalışmamızda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada her iki test arasında bazı benzerlikler olsa da, temelde yaklaşımlarının teorik olarak farklı olduğu anlaşılmıştır. Bu hususta, bazı çalışmalarda MUT'un, DIT'in bir başka versiyonu olarak zannedildiği ya da kabul edildiği; ancak bunun ciddi bir yanılgı olduğu vurgulanmıştır. İki test arasındaki en temel teorik fark, DIT'in, bireyin ahlaki karar alma da prensipli düşünme yapısını hangi ölçüde kullandığını; MUT'un ise, bireyin ahlaki bir prensibi tutarlı bir şekilde nasıl yürüttüğünü ölçmesidir. DIT'tan farklı olarak MUT'ta karşıt delil tekniği kullanılmaktadır. Testler yapı olarak da birbirlerinden oldukça farklıdır. Neticede, bir testin diğerine göre önemli bir avantajının olmadığı, her iki testin de kendi içerisinde tutarlı ve diğerinden farklılaşan yönleri bulunmaktadır.

Araştırmamızda ülkemizde DIT ve MUT testini kullanan araştırma literatürü de incelenmiştir. Literatür taraması sonucunda DIT testinin ülkemizde yaygın bir şekilde ve daha önceden beri kullanıldığı görülmüştür. MUT testinin ise, hem literatüre geç girdiği, hem de az sayıda çalışmada kullanıldığı anlaşılmıştır.

Araştırmamızın pratik bölümünde öncelikle iki test arasındaki korelasyona bakılmıştır. Araştırmada, DIT ile MUT puanları arasındaki korelasyon katsayısı düşük düzeyde bulunmuş ve buradan hareketle, iki ölçekten elde edilen P-puanı ile C-puanı arasında önemli bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmamızda son olarak testlerden elde edilen puanların bağımsız değişkenler ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Buna göre cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin ahlaki yargı puanları arasında DIT testinde anlamlı bir farklılaşma bulunurken, MUT testinde bir farklılaşma görülmemiştir. Üniversite ve öğrenim görülen bölüm değişkenlerine göre ah-

laki yargı puanları arasında DIT testinde anlamlı bir farklılaşma görülmezken, MUT testinde anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmıştır. Sınıf değişkenine göre öğrencilerin ahlaki yargı puanları arasında her iki testte de anlamlı bir fark görülmemiştir.

Sonuç olarak, ahlaki yargı gelişimi kapsamında MUT'u esas alan farklı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Ayrıca, gerek teorik olarak gerekse DIT ve MUT testlerinin skorları arasındaki korelasyonu inceleyen başka çalışmaların yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- Acuner, Yusuf, "14-18 Yaş Arası Gençlerde Ahlaki Yargı Gelişimi ve Ahlak Eğitimi", (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*, OMÜSBE, 2004).
- Akkoyun, Füsun, "Empatik Eğilim ve Ahlaki Yargı", *Psikoloji Dergisi*, 6(21), 1987, ss. 91-98.
- Arıdağ, Ç. Nermin, "Üniversite Öğrencilerinde Ahlaki Yargı Yeteneği İle Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi, XI. Ulusal Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi 3-5 Ekim 2011, İzmir, 2011.
- _____ ve Yüksel, Asuman, "Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yetenekleri ile Empati Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 2010, ss. 683-727.
- Başalan İz, Fatma, "Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Kuramına Göre Hemşire Öğrencilerin Ahlaki Yargı Yeteneklerinin Belirlenmesi", (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi, 2009).
- Bencik Kangal, Saniye, "Normal ve Üstün Yetenekli Çocukların Ahlaki Yargılarının Karşılaştırılması ve Yaratıcı Drama Programının Çocukların Ahlaki Yargılarına Etkisi", (*Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, 2010).
- Blasi, Augusto, "Bridging Moral Cognition and Moral Action: A Critical Review of the Literature", *Psychological Bulletin*, 88, 1980, ss. 1-45.
- Cesur, Sevim, "The Relationship Between Cognitive and Moral Development", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi, 1997).
- _____ ve Topçu, M. Sami. "Değerlerin Belirlenmesi Testinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması ve Yaş, Eğitim, Cinsiyet ve Ebeveyn Eğitiminin Ahlaki Gelişim ile İlişkisi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(3), 2010, ss. 1657-1696.

- Çırak, Gönül K., "Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yetenekleri ve Ahlaki Yargı Yetenekleri ile Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Karşılaştırılması", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi, 2006).
- Çiftçi, Nermin, "Almanya ve Türkiye'deki Türk Lise Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yeteneklerinin Karşılaştırılması", (*Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi, 2001).
- Çileli, Meral, "14-18 Yaşları Arasındaki Öğrencilerde Ahlaki Yargının Zihinsel Gelişim Psikolojisi Yaklaşımı İle Değerlendirilmesi", (*Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, 1981).
- _____, *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi*, Ankara: V Yayınları, 1986.
- Elm, Dawn R. ve James Weber, "Measuring Moral Judgment: The Moral Judgment Interview or the Defining Issues Test?", *Journal of Business Ethics*, 13, 1994, ss. 341-355.
- Fisher, Dann G. ve John T. Sweeney, "The Relationship Between Political Attitudes and Moral Judgment: Examining the Validity of the Defining Issues Test", *Journal of Business Ethics*, 17, 1998, ss. 905-916.
- Gölcük, Seda, "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Düzeyi ile Ahlaki Gelişim Arasındaki İlişkiler", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2010).
- Gültekin, Filiz, "Psikoloji, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Sosyal Hizmet Öğrencilerinde Üniversite Eğitiminin Ahlaki Yargı Yeteneğine Etkisi", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, 2008).
- Gümüş, Esra, "Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramına Göre Ortaokul Öğrencilerinin Ahlaki Gelişim Düzeyi ile Cinsiyet Rollerinin İncelenmesi", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi, 2015).
- Ishida, Chiharu, "How Do Scores of DIT and MJT Differ? A Critical Assessment of the Use of Alternative Moral Development Scales in Studies of Business Ethics", *Journal of Business Ethics*, Vol. 67, No. 1, 2006, ss. 63-74.
- Kaya, Mevlüt, "Bazı Kişisel Değişkenlere Göre Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargıları", (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*, OMÜSBE, 1993).
- Keskin, Yakup, "Ortaöğretim Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yeterlilikleri: Türkiye-Samsun ve İngiltere Lancashire Karşılaştırılması", *Ondo-*

- kuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32(1), 2013, ss. 217-249.
- Kılıç, Recep, *Ahlakın Dini Temeli*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Kurt, Yakup, "Rehber Öğretmenler ve Öğretmenlerin Ahlak Gelişim Düzeyleri ve Denetim Odağı Algılamaları", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, 1996).
- Küçükalp, Emine, "Ahlaki Yargı Gelişimi ve Dindarlık Arasındaki İlişki", (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, 2004).
- Lind, Georg, "Der 'Moralisches-Urteil-Test' (m-u-t) in der Kritik - Eine Replik auf Schmieds Analyse.", *Diagnostica*, (28), 1982, ss. 80-89.
- _____, "Theorie und Validität des Moralischen-Urteil-Tests, Zur Erfassung Kognitiv-struktureller Effekte der Sozialisation", G. Framhein ve J. Langer (Ed.), *Student und Studium im Internationalen Vergleich*, Klagenfurt: Kärntner Druck-und Verlagsgesellschaft, 1984, ss. 166-187.
- _____, "Inhalt und Struktur des Moralischen Urteilens", (*Dissertation an der Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität Konstanz*, 1985), Konstanz. Erişim: 25 Kasım 2012. <http://kops.ub.uni-konstanz.de/handle/urn:nbn:de:bsz:352-opus-5042>.
- _____, "Die Entwicklung Moralischer Gefühle durch Vernunft und Dialog", G. Lind ve G. Pollitt-Gerlach, (Ed.), *Moral in'unmoralischer'Zeit. Zu Einer Partnerschaftlichen Ethik in Erziehung und Gesellschaft*, Heidelberg: Roland Asanger, 1989, ss. 7-32.
- _____, *Moral und Bildung: Zur Kritik von Kohlbergs Theorie der Moralisch-kognitiven Entwicklung*, Heidelberg: Roland Asanger Verlag, 1993.
- _____, "The Meaning and Measurement of Moral Judgment Revisited", *A Paper Presented at the American Educational Research Association*. (San Francisco, 1995).
- _____, "Testing Moral Judgment Competence: A Critical Review of the Attempt to Calculate C-Score from the DIT", *Psychology of Morality & Democracy and Education*, 1996, ss. 1-21. Erişim: 15 Şubat 2013. http://www.uni-konstanz.de/ag-moral/pdf/Lind-1996_Kritik_Rest_C-score.pdf
- _____, "An Introduction to the Moral Judgment Test", *Psychology of Morality & Democracy and Education*, 1999, ss. 1-26. Erişim: 15 Şubat 2013.

http://www.uni-konstanz.de/ag-moral/pdf/Lind-1999_MJT-Introduction-E.pdf

_____, "Emprical Findings on the Cross-Cultural Validity of the Moral Judgment Test", *A Paper Presented at the 2003 Annual Meeting of the American Educational Research Association*, 2003a, ss. 1-34.

_____, "Review and Appraisal of the Moral Judgment Test (MJT)", *Psychology of Morality & Democracy and Education*, 2003b, 1-15. Erişim: 15 Şubat 2013. http://www.uni-konstanz.de/ag-moral/pdf/Lind-2000_MJT-Review-and-Appraisal.pdf

_____, "Moralisches Urteil-Tests (MUT)", 2012, Erişim: 19 Kasım 2012. <http://www.uni-konstanz.de/ag-moral/mut/mjt-engl.htm>

_____, ve Wakenhut, R., "Tests zur Erfassung der Moralischen Urteilskompetenz", G. Lind, H.A. Hartmann ve R. Wakenhut, (Ed.), *Moralisches Urteilen und soziale Umwelt. Theoretische, methodologische und empirische Untersuchungen*, Weinheim: Beltz, 1983, ss. 59-80.

Rest, James R., *Development in Judging Moral Issues*, (University of Minnesota Press, Minneapolis), 1979a.

132

OMÜİFD

_____, *Revised Manual for the Defining Issues Test*, Minneapolis: Minnesota Moral Research Projects, 1979b.

_____, *Development in Moral Judgment Research*, *Developmental Psychology*, 16, ss. 251-256, 1980.

_____, *Moral Development: Advances in Research and Theory*, New York: Praeger, 1986.

_____, Narvaez, D., Bebeau, M.J. ve Thoma, S.J., *Postconventional Moral Thinking: a neo-Kohlbergian Approach*. Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum., 1999a.

_____, Narvaez, D. Thoma, S. J. ve Bebeau, M. J., "DIT 2: Devising and Testing a Revised Instrument of Moral Judgment", *Journal of Educational Psychology*, 91(4), 1999b, ss. 644-659.

_____, Narvaez, D., Thoma, S. J. ve Bebeau, M. J., "A neo-Kohlbergian Approach to Morality Research", *Journal of Moral Education*, 29(4), 2000, ss. 381-396.

_____, Thoma, S., ve Edwards, L., "Designing and Validating a Measure of Moral Judgment: Stage Preference and Stage Consistency Approaches", *Journal of Educational Psychology*, 89(1), 1997a, ss. 5-28.

- _____, Thoma, S. J., Narvaez, D. ve Bebeau, M. J., "Alchemy and Beyond: Indexing the Defining Issues Test", *Journal of Educational Psychology*, 89(3), 1997b, ss. 498-507.
- Sabin, Bruce M., "A Faith-Based Program Evaluation: Moral Development of Seminary Students at the Louisiana State Penitentiary", (DR Dissertation in the Department of Educational Research, Technology, and Leadership at the University of Central Florida), 2006.
- Sakin, Ahmet, "Okul Öncesi Öğretmenlerin Mesleki Etik Davranışlar Hakkındaki Görüşleri ile Ahlaki Yargı Düzeyleri ve Öğretmenlik Tutumlarının İncelenmesi", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2007).
- Schmitt, Manfred, *Zur Erfassung des moralischen Urteils: Zwei standardisierte objektive Verfahren im Vergleich*. P.I.V.-Bericht Nr.4, Trier: Universität Trier, Fachbereich Psychologie, 1982.
- Seydooğulları, Sedef Ü., "Demokratik ve Otoriter Ana Baba Tutumlarının Lisede Öğrenim Gören Öğrencilerin Ahlaki Yargı Yeteneğine Etkisi", (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2008).
- Snarey, John R. "Cross-Cultural University of Socio-Moral Development: A Critical Review of Kohlbergian Research", *Psychological Bulletin*, 97, 1985, ss. 202-232.
- Şafak, Zeki, "İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenler ve Yöneticilerin Bilişsel Ahlaki Yargı Yeteneklerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi (İstanbul Anadolu Yakası Örneği)", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, 2008).
- Temel, Fulya Z., "Yetiştirme Yurdunda ve Ailesinin Yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Kimlikleri ile Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1991).
- Thoma, S. J., Narvaez, D., Rest, J. R., ve Derryberry, P., "Does Moral Judgment Development Reduce to Political Attitudes or Verbal Ability? Evidence Using the Defining Issues Test", *Educational Psychology Review*, 11(4), 1999, ss. 325-341.

